

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 938 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarni tashkil etishning nazariy asoslari.....	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari...27	
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari.....	32
Aziz Zikriyev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	50
Ibrohimov Boburmirrozo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afrovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyekting tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	
Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149

A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi.....	154
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Uzmanbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamonova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гийосиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	
Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саиткамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёҳат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	

Globallashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammad qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrоров Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarining moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	
Transport Decarbonization Strategy	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi.....	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi.....	416

Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishiga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий.....	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asaxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish	495
Xamidova Z. U.	
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati.....	501
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	505
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish.....	511
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari.....	516
Shodmonova Odina G'ofur qizi	
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili.....	520
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati.....	525
Eldor Uskanov	
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari	530
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)	534
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash.....	541
Sobirov Azizbek Avzbekovich	
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	548
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar:	

to'siqlar va yechimlar	551
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari	554
Kobilova Nasiba Xurramovna	
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy	561
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market	566
Musyeva Shoirazimovna	
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi.....	570
Odina Nabiyeva Tuychiyeva, Nazarova Latifat Toirjon qizi	
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish.....	575
Rashidova Xadicha Tursunaliyeva	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashtirish yo'llari	581
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba	586
Tashmatov Rustam Xusanovich	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	592
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti.....	595
Zilola Jumanova	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	602
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана.....	607
Кадилов Алишер Исмаилович	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	611
Раупов Жамшид Рашидович	
O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni.....	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeva	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramzanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	

Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari.....	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development.....	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abdurakimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlarini	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	
Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонова Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari.....	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdikulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptovalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollari	835
Berdikulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va	

uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdikulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С. С.	
Роль применения информационных технологий "BLOCKCHAIN" в совершенствовании системы бухгалтерского учета Республики Узбекистан.....	881
Холбеков Расул Олимович	
Sanatoriy-sog'lomlashtirish muassasasida ichki audit qanday amalga oshiriladi: usullari	886
Shafkarov Faxriddin Xudayberdievich	
Tashqi savdo operatsiyalarining yagona elektron axborot tizimida umidsiz qarzdorlik masalasi	892
Tashmuxe'dov Dilmirod Mirabzalovich	
Принципы формирования отчета о финансовых результатах в национальной и зарубежной практике	897
Эргашева Шахло Тургуновна	
Xalqaro raqamli integratsiyaning O'zbekiston an'anaviy banklarning raqobat muhitiga ta'siri	907
Abdujabbarov Abdurasul Abdurashid o'g'li	
O'zbekistonda turizm sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish: muammolar va strategiyalar.....	915
Eshmurodov Rustam Sayfiddin o'g'li	
Yoshlar turizmini rivojlantirishda ommaviy va alternativ turizmning o'rni hamda volontyorlikning xususiyatlari.....	918
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Parrandachilik statistikasi ko'rsatkichlar tizimini shakllantirishning nazariy asoslari.....	922
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Iqtisodiyotda kambag'allik darajasini qisqartirishda moliya bozori instrumentlaridan foydalanish imkoniyatlari.....	927
Shaxnoza Qobilova	
Sohibqiron Amir Temur va Adam Smitning soliqlarga bo'lgan qarashlarining xususiyatlari to'g'risidagi fikrlar	932
Alimov Ilxomjon Ikromovich	

IQTISODIYOTDA KAMBAG'ALLIK DARAJASINI QISQARTIRISHDA MOLIYA BOZORI INSTRUMENTLARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Shaxnoza Qobilova

Qarshi davlat universiteti "Iqtisodiyot" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Bugungi kunda iqtisodiyotda kambag'allikka qarshi kurashishda biznesni moliyalashtirishning ko'plab usullari mavjud. Ular orasida eng zamonaviy va keng tarqalgan model kraudfanding hisoblanadi. Ushbu model biznesni boshlash uchun mablag' yetarli bo'lmaganlar uchun juda samarali usul bo'lib, kraudfanding - internet orqali investorlardan mablag' yig'ish, innovatsion g'oyani moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmi sanaladi. Mazkur maqola "Kraudfanding" konsepsiyasi, uni O'zbekistonda rivojlantirish orqali kambag'allikni qisqartirish istiqbollari o'rganishga qaratilgan. Jamoaviy sa'y-harakatlar orqali kapitalni jalb qilish usuli sifatida kraudfanding ko'p odamlarning kichik xayriyalari yoki investitsiya kiritishi bilan loyiha yoki korxonani moliyalashtirishga qaratilgan. Shunday qilib, bunday hodisa muqobil moliyaviy mahsulotlarni rivojlantirish uchun keng yo'l ochadi. Xususan, mamlakatimizda 417,1 mingdan ortiq mikrofirma va kichik biznes faoliyati bilan shug'ullanayotgan aholi va ularning YAIMda qariyb 56 foiz ulushga ega. Kichik tadbirkorlar soni har 1000 nafar doimiy aholiga 14 taga to'g'ri kelgan. O'zbekistonda kraudfanding modelining rivojlanishi investorlar va tadbirkorlarga har ikki tomonlama katta foyda keltirishi, tadbirkorlik esa, o'z navbatida, milliy iqtisodiyotning rivojlanishiga, kambag'allik darajasini qisqartirishga hissa qo'shishi kutilmoqda.

Kalit so'zlar: kraudfanding, kraudinvesting, kambag'allik, qashshoqlik darajasi, iste'mol minimumi, biznes, mikromoliyalashtirish, kredit, venchur, investitsiya.

Abstract: In today's economy, there are many ways to finance a business in the fight against poverty. Among them, the most modern and widespread model is crowdfunding. This model is a very effective method for those who do not have enough funds to start a business, and crowdfunding is a modern mechanism for collecting funds from investors and financing an innovative idea via the Internet. This article is aimed at studying the concept of "Crowdfunding" and the prospects of reducing poverty through its development in Uzbekistan. As a method of raising capital through collective efforts, crowdfunding aims to finance a project or enterprise with small donations or investments from many people. Thus, such an event opens a wide path for the development of alternative financial products. In particular, there are more than 417,100 people engaged in micro-firms and small business activities in our country, and their share in GDP is about 56 percent. The number of small entrepreneurs was 14 per 1,000 permanent residents. The development of the crowdfunding model in Uzbekistan is expected to bring great benefits to both investors and entrepreneurs, and entrepreneurship, in turn, will contribute to the development of the national economy and reduce the level of poverty.

Key words: crowdfunding, poverty, poverty level, consumption minimum, business, microfinancing, credit, venture, investment.

Аннотация: В современной экономике существует множество способов финансирования бизнеса в борьбе с бедностью. Среди них наиболее современной и распространенной моделью является краудфандинг. Эта модель – очень эффективный метод для тех, у кого недостаточно средств для открытия бизнеса, а краудфандинг – современный механизм сбора средств инвесторов и финансирования инновационной идеи через Интернет. Данная статья направлена на изучение понятия "Краудфандинг" и перспектив сокращения бедности посредством его развития в Узбекистане. Краудфандинг как метод привлечения капитала посредством коллективных усилий направлен на финансирование проекта или предприятия за счет небольших пожертвований или инвестиций множества людей. Таким образом, подобное мероприятие открывает широкий путь для развития альтернативных финансовых продуктов. В частности, в нашей стране микрофирмами и малым бизнесом занимаются более 417,1 тыс. человек, а их доля в ВВП составляет около 56 процентов. Число малых предпринимателей составило 14 на 1000 постоянных жителей. Ожидается, что развитие модели краудфандинга в Узбекистане принесет большую пользу как инвесторам, так и предпринимателям, а предпринимательство, в свою очередь, будет способствовать развитию национальной экономики и снижению уровня бедности.

Ключевые слова: краудфандинг, краudinvesting, бедность, уровень бедности, минимум потребления, бизнес, микрофинансирование, кредит, венчурное инвестирование.

KIRISH

Bugungi kunda iqtisodiyotda kambag'allikni qisqartirish, aholi daromadlarini oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish dolzarb masala bo'lib kelmoqda. Ushbu maqsadlarni amalga oshirishda moliyalashtirish va investitsiyalarning zamonaviy vositalari maydonga kelmoqda. Iqtisodiyotda kambag'allikni qisqartirishda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun mablag' yig'ish doimo muammo bo'lib kelgan. Mikromoliyalashtirishning modeli kraudfanding rivojlangan davlatlarda biznesni moliyalashtirishda muammoni oson, arzon, tez yechishning demokratik vositasiga aylandi va, shu bilan birga, kraudfanding modeli moliyalashtirishning ommaviylashuviga olib keldi. Kelajakda butun dunyo bo'ylab mikromoliya tashkilotlari (MMT) faoliyatining kengayishi bilan model ijobiy va salbiy natijalarga olib kelgan ko'plab o'zgarishlarni boshdan kechira boshladi, bu mikromoliyaning iqtisodiy rivojlantirish vositasi sifatida maqsadga muvofiqligi va samaradorligi to'g'risida savollar tug'dirdi. Xususan, investitsion resurslardan foydalanishni osonlashtirish orqali aholining kam ta'minlangan qatlamlarining iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishdan ijtimoiy maqsadni ko'zlashdan ko'ra, daromad olishga e'tibor qaratadigan mikromoliya institutlarining paydo bo'lishi ko'plab munozarali holatlar — o'z joniga qasd qilish, jamiyatlarda kambag'allining kuchayishi tufayli tanqid qilinmoqda. Bunday muammolar ko'payib borayotganligi sababli, turli olimlar nafaqat mikromoliyalash samaradorligini iqtisodiy rivojlanish vositasi sifatida o'lchaydigan, balki mikromoliyaviy faoliyat duch keladigan tarkibiy muammolarni ham ochib beradigan modellarni ishlab chiqdilar. Kambag'allikni qisqartirishda ana'anaviy mikromoliyalashtirish tizimida yuzaga kelayotgan muammolarga yuqori tranzaksiya xarajatlari, moliyaviy barqarorlikning yo'qligi, muhim ma'lumotlarning nosimmetrikligi, past darajadagi shaffoflik, korrupsion sxemalar orqali pul yuvilishi, nepatizm va yomon boshqaruv mikromoliyaning moliya bozoriga olib kelgan eng muhim tarkibiy muammolaridan biri sifatida qayd etildi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi ana'anaviy mikromoliyalashdan ko'ra, Kambag'allikka qarshi kurashda samaraliroq bo'ladigan tuzatuvchi kuch bo'lishi mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI

Qashshoqlik, kambag'allik muammosi har bir kishini tahlilga soladigan iqtisodiy va ijtimoiy hodisa bo'lib bugungi kunda rivojlanayotgan hamda rivojlangan mamlakatlar aholisining salmoqli qismini, hatto XXI asrda ham ta'qib qilmoqda. Iqtisodiyotda ushbu muammoning yechimini topish maqsadida xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarning ko'plab ilmiy ishlarining dolzarb mavzusi bo'lib kelmoqda. Ko'plab tadqiqotchilar bu savolga javob topishga harakat qilishdi, ammo bugungi kunga qadar har bir mamlakat aholisining qashshoqlik darajasini baholashning yagona mezonlari va muammoni bartaraf etishning umumiy qabul qilingan yo'llari mavjud emas. Kambag'allik darajasining standart tahlili kunlik xarajat va daromad chegarasidan yuqori yoki pastda yashaydigan odamlar sonini baholash uchun ma'lum bir pul chegarasidan foydalaniladi. Jahon Banki tomonidan ishlab chiqilgan jahon mamlakatlarida qashshoqlikni o'lchash uchun uning chegarasi, ya'ni AQSH dollarida kuniga ma'lum miqdorda daromad sifatida belgilangan. Ayni vaqtda bu ko'rsatkich o'rtacha 1.90 dollarni tashkil qiladi. Yashash minimumining bunday tahlilini qashshoqlik darajasini baholashning eng keng tarqalgan usuli deb hisoblash mumkin. C.Kaskarilla va S.Guptalarning ishlarida kambag'allikni tahlil qilishning ushbu usulini amaliyotda qo'llash bilan tanishish mumkin¹.

Kambag'allikka qarishi kurashishda ana'anaviy mikromoliyani raqamli shaklga o'tkazish orqali zamonaviy tarixda ko'pchilik mamlakatlar aholisining asosiy qismi qashshoqlik sabablarini aniqlashga bag'ishlangan ilmiy ishlar bilan tanishib, kambag'allik chegarasidan olib chiqishga yo'naltirilgan mikromoliyalash mexanizmlarida zamonaviy raqamli texnologiyalarning yetarli darajada joriy etilmagani bilan bog'liq degan umumiy xulosaga kelishimiz mumkin².

Koreya, Yaponiya va Singapur kabi ba'zi davlatlar ilg'or texnologiyalarni joriy etish orqali qashshoqlikdan qutulishga muvaffaq bo'ldi. Agar raqamli texnologiyalar kambag'al mamlakatlarga texnologik rivojlanishni kambag'allarning yashash ehtiyojlari bilan moslashtira oladigan tegishli milliy innovatsion tizim kabi tegishli institutlar bilan ta'minlansa, globallashtirish, texnologiya va tadbirkorlik ilg'or o'zgarishlarning drayveri bo'lishi mumkin³.

Milliy iqtisodiyotimizni qaraydigan bo'lsak, tijorat banklarida uzoq muddatli kredit resurslarining yetishmasligi, kredit berish shartlarining og'irligi, yuqori ta'minot talablari, yuqori foizlar hamda mamlakatimiz kambag'al fuqarolariga kredit berish xavfi ortib borayotganini hisobga olgan holda, aholining eng kambag'al qatlami yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatini, kichik va o'rta biznesni muqobil moliyalashtirishda kraudfanding moliyalashtirish modeli ana'anaviy mikromoliya, hatto, bank kreditlariga o'z vaqtida zamonaviy muqobil yechim bo'lishi mumkin. Birinchi navbatda, kraudfanding modeli tushunchasi haqida tasavvurga ega bo'lishimiz lozim.

1 <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY>

2 Cascarilla C. (2015). Bitcoin, Blockchain and the Future of Financial Transactions. CFA Institute Publications. Third Quarter 2015. Vol. 32. Iss. 3, pp. 1-7.

3 Sanjeyev G. (2009). Effect of Remittances on Poverty and Financial Development in Sub-Saharan Africa. Journal of World Development. Vol. 37. Iss. 1. Pp. 104-115.

Kraudfanding (ingliz. “kraudfanding”) — bu loyihalarni jamoaviy moliyalashtirish mexanizmi boʻlib, bunda yangi mahsulotni yaratish uchun pul uning oxirgi foydalanuvchilaridan biri boʻlib keladi. Standart bozor mexanizmlaridan farqli oʻlaroq, kraudfanding reklama, bozorni oʻrganish, bozor tahlili va taxminlarga qoʻshimcha mablagʻ sarflamasdan, 100% foydali loyiha yaratish imkonini beradi.

Kraudfanding — bu mikroinvestitsiyalar orqali loyihalarni moliyalashtirish uchun Internet orqali cheksiz odamlarni jalb qilish texnologiyasi boʻlib, ushbu amaliyotni bajarishda platformalar vositachi vazifasini bajaradi va startap loyihalarga shu yoʻl bilan kapitalni jalb qilish imkoniyatini beradi⁴. M. Sriram tahliliga koʻra, zamonaviy moliya bozorida kraudfanding rolini baholash boʻyicha informatsion maqola chop etdi. Uning taʼkidlashicha, katta maʼlumotlarni saqlash, olish imkonini beruvchi texnologiyada ortiqcha kapitalga ega boʻlganlar hamda qisqa muddatli sarmoyaga muhtoj boʻlganlar oʻrtasidagi vositachilik funksiyasi moliya bozori manzarasini butunlay oʻzgartirishi mumkin. Bundan tashqari, agar blokcheynning toʻliq salohiyati yaratilgan boʻlsa, individual investorlar kapitalga muhtoj boʻlgan. Jumladan, kambagʻallar bilan bevosita bogʻlanish mumkin edi.

TAHLIL VA NATIJLAR

Kraudfanding — kapitalni oshirish va startap loyihalarni moliyalashtirishning nisbatan yangi usuli boʻlib, biznesni kengaytirish yoki boshlash, biznes reja uchun kerakli mablagʻ ajratishning bir usuli hisoblanadi. Kraudfanding tadbirkorga pul toʻplash imkonini berishi bilan bir vaqtning oʻzida biznes atrofida shov-shuv yaratish imkoniyatini yaratadi. Qisqa qilib aytganda, kraudfanding kichik biznes uchun bank kreditlarining muqobil variantlaridan yana biri boʻlishi mumkin. Bugungi kunda rivojlangan davlatlarda koʻp turdagi kraudfanding platformalari mavjud va bu jarayon foydalanuvchilarga qarzga kirmasdan biznesni moliyalashtirish imkonini beradi, shuning uchun u iqtisodiyotda moliyaviy resurslarga muhtoj boʻlgan koʻplab kichik biznes egalari uchun juda qulay usul sifatida amaliyotga joriy boʻlmoqda. Qaysi kraudfanding platformasini tanlashingizdan qatʼiy nazar, kraudfandingni yaratish odatda, kompaniya yaratish, marketing, maqsadga erishish niyatida pul yigʻish kabi uch bosqichni oʻz ichiga oladi. Kompaniya yaratish bosqichida moliyalashtirish obyekti biznes, mahsulot yoki xizmat haqida maʼlumotlar biznes reja shaklida toʻliq shakllantiriladi va jalb qilinadigan pulning qayerga sarflanishi, nima uchun bunday miqdorga muhtojligini aniq asoslantiriladi. Umuman olganda, ishonchli va asoslangan biznes reja butun kraudfanding kompaniyasini yaratishda muhim qadam boʻlib xizmat qiladi. Kraudfanding kompaniyasini yaratish ilk qadam boʻlib, keyingi qadamda biznesni qoʻllab-quvvatlashga qiziqadigan odamlarni jalb qilish uchun marketing rejasini ishlab chiqish kerak boʻladi. Ushbu bosqichda “investor” yoki “donor” kompaniyaga pul berishga qaror qiladi va taklif qilinayotgan mahsulot yoki xizmatning maqsadli auditoriyasiga aylantiriladi. Kraudfanding “investorlar” yoki “donorlar” yangi biznes gʻoyani yoki loyihani moliyalashtirishga qaror qilishi uchun biznesingizni muhim jihatini ochib berish va ishontirishni talab qiladi. Bugungi kunda kraudfandingning 4 ta asosiy turi uchun ruxsat bor:

- fond kraudfanding;
- kraudfandingga asoslangan ehsonlar;
- kraudfandingga asoslangan mukofotlar;
- kraudfanding kreditlari.

Fond kraudfanding — bu birgalikdagi kraudfanding yoki aksiyadorlik jamgʻarmasini pul evaziga oʻz biznesingizdagi ulushni sotasiz va kompaniya foydasining bir qismi investorlarga taqsimlanadi. Ushbu turdagi kraudfanding baʼzi huquqiy qiyinchiliklar bilan bogʻliq, ammo uni amalga oshirish mumkin. Bu turdagi kraudfandingga ixtisoslashgan kraudfanding platformalarining ayrim misollari: AngelList: Angellistda pulni jalb qilish va Venture fondlari bilan bogʻlanish uchun boshlangʻich profilni yaratish mumkin. CircleUp: ushbu platforma isteʼmolchilarga bevosita mahsulot sotadigan kompaniyalarga qaratilgan. Ishtirokchilar investorlarning hamkori boʻlishi va biznes jarayonlarida yordam olish yoki yordam berish mumkin. Fundable: ushbu platformada aksiyalar boʻyicha mablagʻ toʻplashni tanlash mumkin. Fundable \$50 000 dan \$10 milliongacha boʻlgan kompaniyalar uchun aksiyalar bilan variantni taklif qiladi.

Xayr-ehsonlar kraudfandingi — bu turdagi kraudfanding kompaniyangizga pul berib, buning oʻrniga hech narsa kutmasdan ishlaydi. Xayr-ehsonga asoslangan kraudfanding kambagʻallikdan chiqish uchun qulay imkoniyatga ega boʻlsa-da, bu gʻoya egalari muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun eng qiyin boʻlishi mumkin. Sababi ushbu turdagi kraudfandingda qatnashuvchi donorlar odatda, xayriya tashkilotlari bilan ishlashadi yoki ijtimoiy muammolarni hal qilishga mablagʻlarini yoʻnaltirishadi.

4 Leimeister, J. M. (2012): Crowdsourcing, Crowdfunding, Crowdvoting, Crowdcreation. 388 – bis 392. St.Gallen, CH: Zeitschrift für Controlling und Management.

Mukofotga asoslangan kraudfanding — mukofotga asoslangan kraudfanding bilan omonatchilar pul topish uchun muayyan mukofot olishadi. Kraudfandingning bu turi birja kraudfandingi deb ham ataladi va mukofot ko'pincha kompaniya uchun tikilgan pul miqdoriga bog'liq. Kompaniyalar omonatchilarga mablag' to'playdigan yangi mahsulotni yuborishlari mumkin.

Kredit kraudfanding. Kredit mablag'lari, foydalanuvchilararo kredit yoki bozor krediti sifatida ham tanilgan, agar shaxs yoki kompaniya bankka kreditiga emas, balki bir guruh odamlarga moliyaviy yordam so'rab murojaat qilsa, investitsiya qilingan pul belgilangan muddatlarda, foizlar bo'yicha qaytarilishi kerak. Kraudfanding biznes kreditini an'anaviy kreditlarga nisbatan past foizda taklif qilishi bilan qulaydir. Kredit kraudfanding platformalariga quyidagilar kiradi:

Prosper — kichik biznesda foydalanish uchun shaxsiy kredit olish imkonini beradi. Bu kambag'al aholini biznes boshlashi uchun foydali bo'lishi mumkin, chunki bunda murojaatchini biznes layoqatiga emas, balki shaxsiy ijtimoiy ahvoriga bog'liq.

Street Shares — bu platforma biznesni moliyalashtirish uchun turli xil variantlarni taklif etadi va potensial investorlarga biznes obligatsiyalariga sarmoya kiritish imkoniyatini beradi. Biznesni moliyalashtirish orqali kambag'allikni qisqartirishda kraudfanding bilan bir qatorda kraudinvestingdan ham keng foydalaniladi. Kraudinvesting istiqbolli loyihalarni moliya bilan ta'minlash uchun ko'plab kreditorlarning moliyaviy resurslaridan foydalanadi. Kraudinvestingda kapitalga talab va taklifni birgalikda tartibga solish internet platformalari orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, tadbirkorlar kraudinvesting orqali qoplamoqchi bo'lgan kapitalga bo'lgan ehtiyojni aniqlaydi va potensial investorlarga biznes g'oya va rejalashtirilgan amalga oshirish haqida batafsil ma'lumot beradi⁵.

Kraudinvesting — bu ko'p sonli ishtirokchilar mikroinvestorlar tomonidan amalga oshirilgan loyihaga investitsiya. Bu loyihada faqat mikroinvestorlar ishtirok etadi, degani emas. Masalan, aksiyalarning 51 foizi loyiha egasiga, 2 foizi venchur fondiga tegishli, qolgan ulush esa sarmoya kiritishga tayyor bo'lgan mikroinvestorlarga sotiladi. Mikroinvestorlar kompaniya aksiyalarini yoki startap aktivlari ulushini olishlari mumkin. Ushbu holatda ta'sischi kredit berishi mumkin shuningdek, ta'sischi kraudinvestorlardan olingan pulni foizlar bilan qaytarishi kerak. Kraudfanding, pul bilan bog'liq jarayon, shuning uchun uning ijobiy va salbiy tomonlari bor. Kraudfanding afzalliklariga ushbu platforma bozorni sinab ko'rishning ajoyib usuli bo'lishi mumkin. Biznes g'oyangiz bo'lsa-da, lekin bozorga kirib borishga ishonch bo'lmasa, kraudfanding ushbu imkoniyatni beradi. Biroq biznes g'oya investorlar hamda sarmoyadorlarni jalb qilmasa, unda biznesingiz strategiyasini va g'oyasini o'zgartirish lozimligi to'g'risidagi muhim xulosalarni shakllantirish imkoniyatini yaratadi. Odatda, biznesda moliyalashtirish bilan bog'liq muammolar kelib chiqadi ushbu vaziyatda, bozor moliyaviy mas'uliyatning katta qismini o'z bo'yniga oladi. Bundan tashqari kraudfanding moliyalashtirish mexanizmi orqali biznesni moliyalashtirish, aholining kam ta'minlangan qismini biznes boshlashi uchun vaqtdan yutish imkoniyatini oshirishi, kam foizli yoki hayriya tarzidagi mablag'larni jalb qilish imkoniyatini oshirishi, mahsulotning bozorga chiqishini tezlashtirishi mumkin. Shunga qaramasdan, kraudfanding platformalarining ba'zi kamchiliklariga xususan, kraudfanding platformalaridan foydalanish to'lovlarining mavjudligi, investorlarni jalb qilish uchun marketing xizmatlarini professional tarzda tashkil qilish xarajatlarning ortib ketishi, platforma ishtirokchilari o'rtasida daromadni taqsimlashdagi qiyinchilik, intellektual mulk huquqlarini ta'minlashdagi qiyinchilik, ishtirokchilardan olingan katta hajmdagi ilmiy-texnikaviy hamda bozor axborotlarining sifati past binobarin, yakuniy mahsulot sifatining pasayishiga olib keladi.

XULOSA

Xulosa o'rnida yuqoridagi ilmiy qarashlardan kelib chiqib, shuni ta'kidlash lozimki:

Birinchidan, kraudfanding moliya bozoridan kam ta'minlangan fuqarolar mablag'larni jalb qilishning eng oddiy, eng tezkor shuningdek, eng arzon shakli ekanligi haqida xulosa qilishimiz mumkin. Internetga kirish imkoniyatiga ega mobil telefonlar hozirda jamiyatning eng kambag'al qatlamlari ham foydalanishi mumkinligini hisobga olsak, kraudfandingni rivojlantirish istiqbollari cheksiz imkoniyat sifatida ko'rinadi.

Ikkinchidan, hozirgi vaqtda aholining kam ta'minlangan qismini raqamli moliyalashtirish jahon moliya bozorini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishi ekanligi shuningdek, kraudfanding platformasining kengayishi mamlakatda kambag'allikni kamaytirishga yordam berishini hisobga olib, ushbu mexanizmni mamlakatimizda ham ishlab chiqish muhim omil deb, taklif qilishimiz kerak.

Uchinchidan, bu kam ta'minlangan aholi qatlamining muhim qismini kredit qarzlari bo'yicha foiz stavkalarini sezilarli darajada pasaytirish bilan bugungi kunda kam ta'minlangan aholi qatlamini tadbirkorlik faoliyati

5 Kortleben H., Vollmar B. 2012, "Crowdfunding: An alternative in start-up financing" PFH Forschungspapiere/Research Papers Göttingen, Deutschland: Private University of Applied Sciences (PFH). No. 2012/06. S. 4

bilan shug'ullanish ishtiyoqini kraudfanding orqali kichik biznesga jalb qilish imkonini beradi. Natijada mamlakat iqtisodiyotida qo'shilgan qiymatning oshishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga, ishsizlik darajasining pasayishiga, aholi daromadi va yashash sharoitlarining yaxshilanishiga, bandlik darajasi ortishi, milliy daromadning o'sishi, oxir oqibatda kambag'allik darajasi sonini kamaytirishga erishiladi.

To'rtinchidan, iqtisodiyotda kambag'allik darajasini kamaytirishda kraudfanding modelidan foydalanish imkoniyatlari kambag'allar sonini kamaytirishda amalda ishlayotgan ana'anaviy mikromoliyaviy faoliyat duch keladigan tarkibiy muammolar — yuqori tranzaksiya xarajatlari, moliyaviy barqarorlikning yo'qligi, muhim ma'lumotlarning nosimmetrikligi, past darajadagi shaffoflik, korrupsion sxemalar orqali pul yuvilishi, nepatizm hamda yomon moliyaviy boshqaruv holatlariga barham berishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Cascarilla C. (2015). Bitcoin, Blockchain, and the Future of Financial Transactions. CFA Institute Publications. Third Quarter 2015. Vol. 32. Iss. 3.
2. Kortleben H., Vollmar B. 2012, Crowdfunding: An alternative in start-up financing" PFH Forschungspapiere/Research Papers Göttingen, Deutschland: Private University of Applied Sciences (PFH). No. 2012/06.
3. Leimeister, J. M. (2012): Crowdsourcing, Crowdfunding, Crowdvoting, Crowdcreation. 388 – bis 392. St.Gallen, CH: Zeitschrift für Controlling und Management.
4. Sriram M.S. (2005). Information asymmetry and trust: a framework for studying microfinance in India. Vikalpa, 30(4), 77-86.
5. Sanjeyev G. (2009). Effect of Remittances on Poverty and Financial Development in Sub-Saharan Africa. Journal of World Development. Vol. 37. Iss. Pp. 104-115.
6. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.